

कुतइत्यवांतरकारणप्रश्नः कमभ्येतीतिपार्यतिकोपादानकारणप्रश्नः ॥ ३ ॥ आद्यस्योत्तरमाह येभ्यइति भूतानिजरायुजादीनि कालेकर्मोद्भवसमये भावोभावनानिखिलप्राणिधीवासना तथाप्रचोदितः प्रेरितःपरमात्मा महाभूतानिखादीनि ॥ ४ ॥ कःसृजति कश्चास्यप्रवर्तकोभावइत्यतआह तेभ्यइति कालश्चतुर्युगात्मा अधर्मेरतोऽधर्मेतित्यक्षुर्धर्मरंभीधर्मेरतइतिचतुर्विधःकलिद्वापरत्रेताकृतयुगसंज्ञोजीवः आत्माबुद्धिस्तयाप्रचोदितः एतेभ्यःकालबुद्धिमहाभूतेभ्यःपरंचेतनमीशंअचेतनंप्रधानंवान्यदस्तीतियोब्रूयात्सोऽसदलीकंब्रूयात् नान्योऽतोस्तिद्रष्टेतिद्रष्टृतरनिषेधश्रुतेः तुच्छयेनाश्वपिहितंयदासीत् त मसस्तन्महिनाजायतैकमितितुच्छाज्ञानमाहात्म्यादुत्थ्यादिरूपेणब्रह्मैवाजायतेतिश्रुतेर्दृश्यमानकार्थमेवास्तिनतुपरीक्षायांतिरोधीयमानंकारणमस्तिरज्जूरगोपादानाज्ञानवदतोऽन्येषांनित्यानुमेयत्वेनाभिमतंप्र

नारदउवाच कुतःसृष्टमिदंविश्वंब्रह्मन्स्थावरजंगमं ॥ प्रलयेचकमभ्येतितद्भवान्प्रब्रवीतुमे ॥ ३ ॥ असितउवाच येभ्यःसृजतिभूतानिकालेभाव प्रचोदितः ॥ महाभूतानिपंचेतितान्यादुर्भूतचितकाः ॥ ४ ॥ तेभ्यःसृजतिभूतानिकालआत्मप्रचोदितः ॥ एतेभ्योयःपरंब्रूयादसद्ब्रूयादसंशयं ॥ ५ ॥ विद्धिनारद पंचैतान्शाश्वतानचलान्ध्रुवान् ॥ महतस्तेजसोराशीन्कालषष्ठान्स्वभावतः ॥ ६ ॥

धानंतटस्थेश्वरश्चतदुभयंदृश्याद्द्रष्टुश्चान्यदचेतनंचेतनंवानास्तीतिस्पष्टं ॥ ५ ॥ एतान्खादीन्अचलान्परिणामशून्यान् ध्रुवान्आद्यंतशून्यान् स्वमघटइवाजातत्वादेवत्वनाद्यंतवत्त्वदृष्टिभूतेषुभांतिरेवेत्यर्थः जातएवजयतेमायामात्रमिदंनैतमितिश्रुत्याच योलोकदृष्ट्याजातोघटादिःसएवपरमार्थतोनाजायतेस्वमघटवत्इत्याद्यश्रुतेरर्थः द्वितीयायास्तुस्पष्टएवार्थः महतोमहत्तत्त्वाख्यस्यबुद्धिसूक्ष्मस्य तेजसःसत्त्व प्राधान्येनप्रकाशमयस्य राशीनिबराशीन्कार्याणिविद्धि कालउक्तरूपोजीवःसएवषष्ठोयेषांतान् स्वभावतइतिपूर्वकल्पादिप्राधान्येन ॥ ६ ॥